

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ ВСТУПНОЇ КАМПАНІЇ 2022

Департамент запобігання
та виявлення корупції
2022

антикорупційний
комплаєнс
у вишах

Корупційні ризики вступної кампанії 2022. Стратегічний аналіз корупційних ризиків. Київ: Національне агентство з питань запобігання корупції, Асоціація юридичних клінік України, 2022 – 37 с.

Дослідження є результатом командної роботи:

- відповідальні експертки: Юлія ЛОМЖЕЦЬ, Марія ЦИП'ЯЩУК
- експертна оцінка дослідження: Сергій ДЕРКАЧ, Катерина ДАЦКО, Анна ФЕДОРЕНКО, Віра МУРАНОВА

Проект «Антикорупційний аналіз вступної кампанії 2022 року» реалізується за підтримки Антикорупційної ініціативи ЄС (EUACI) – провідна антикорупційна програма в Україні, що фінансується ЄС, співфінансується і впроваджується Міністерством закордонних справ Данії.

Думки та погляди, висловлені експертами або організаціями в цьому дослідженні, не обов'язково співпадають з позицією EUACI, Європейського Союзу чи Міністерства закордонних справ Данії.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВСТУПНОЇ КАМΠΑНІЇ ТА ІСНУЮЧІ ЗАХОДИ КОНТРОЛЮ	6
РОЗДІЛ I. ОРГАНІЗАЦІЯ ВСТУПНОЇ КАМΠΑНІЇ	9
• Корупційний ризик 1. Неправомірний вплив третіх осіб на адміністрацію закладу освіти	9
• Корупційний ризик 2. Неправомірний вплив адміністрації закладу освіти на роботу приймальної комісії	10
• Корупційний ризик 3. Неправомірний вплив на роботу приймальної комісії при переведенні вступників на вакантні місця державного замовлення	11
Наслідки реалізації корупційних ризиків	13
Заходи впливу на корупційні ризики	14
РОЗДІЛ II. ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНІХ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ	15
• Корупційний ризик 1. Фальсифікація результатів оцінювання знань та вмінь абітурієнтів під час творчих конкурсів, здачі спортивних нормативів та фахових іспитів	15
• Корупційний ризик 2. Фальсифікація результатів оцінювання знань та вмінь абітурієнтів за результатами розгляду мотиваційних листів	17
• Корупційний ризик 3. Написання мотиваційних листів співробітниками, членами комісій закладів освіти замість абітурієнтів	19
• Корупційний ризик 4. Неправомірне спонукування абітурієнтів до «придбання послуг» приватних центрів із написання мотиваційних листів	20
• Корупційний ризик 5. Порушення принципів академічної доброчесності та використання абітурієнтами чужих мотиваційних листів (плагіат, компіляція)	21
• Корупційний ризик 6. Штучність процесу проведення вступної співбесіди у закладах фахової передвищої освіти з метою збільшення контингенту здобувачів освіти	22
• Корупційний ризик 7. Фальсифікація результатів закінчення підготовчих курсів закладу вищої освіти з метою отримання неправомірної вигоди	23
Наслідки реалізації корупційних ризиків	24
Заходи впливу на корупційні ризики	26
III. ВСТУП ДО ЗАКЛАДІВ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ	29
• Корупційний ризик 1. Зловживання під час визначення обсягів державного замовлення ЗВО зі специфічними умовами навчання, вищих військових навчальних закладів	30
• Корупційний ризик 2. Зловживання під час надання направлення на здобуття освіти за державним замовленням до ЗВО зі специфічними умовами навчання	32
Наслідки реалізації корупційних ризиків	34
Заходи впливу на корупційні ризики	35

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ

ВСТУПНОЇ

КАМПАНІЇ

ВСТУП

Під час воєнного стану Міністерство освіти і науки України вимушено трансформувало процеси випуску із закладів загальної середньої освіти та вступу до закладів вищої та фахової передвищої освіти, тимчасово скасувавши зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) та запропонувавши альтернативні форми проведення вступної кампанії, зокрема проведення національного мультипредметного тесту. Разом з тим відповідно до Порядків вступу до закладів фахової передвищої та вищої освіти 2022 року оновлені процедури, з одного боку, створюють безпечні умови для абітурієнтів при вступі, а з іншого – можуть сприяти порушенню їх прав у доступі до освітніх послуг. Це може відбуватись у випадку порушення принципів доброчесності окремими посадовими особами закладу освіти.

Громадська організація «Асоціація юридичних клінік України» за експертної підтримки Національного агентства з питань запобігання корупції провела аналіз оновлених процедур та визначила перелік корупційних вступної кампанії 2022. Ці ризики, в першу чергу, пов'язані із широкою автономією та дискрецією, яку надають закладам освіти оновлені процедури вступної кампанії, що запроваджені у зв'язку з російською збройною агресією проти України.

Результати дослідження побудовані на моніторингу норм:

- 1. Порядків** вступу до закладів фахової передвищої та вищої освіти у 2022 році
- 2. Правил прийому** понад 50-ти прийнятих закладів вищої освіти України
- 3. Положень** про мотиваційні листи понад 2-ти закладів вищої освіти України

Визначені у дослідженні ризики об'єднані у три категорії за такими процесами вступної кампанії:

- організація вступної кампанії;
- проведення вступних випробувань;
- вступ до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання.

Для кожного розділу окремо описані корупційні ризики та їх джерела. За цими ж розділами згруповані наслідки реалізації (стратегічні та корупційні), а також заходи впливу на ідентифіковані ризики (можливі способи мінімізації корупційних ризиків), які можуть використати заклади вищої освіти та уповноважені з питань запобігання корупції у закладах освіти під час проведення вступної кампанії у 2022 році.

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВСТУПНОЇ КАМΠΑНІЇ ТА ІСНУЮЧІ ЗАХОДИ КОНТРОЛЮ

Процеси вступної кампанії до закладів фахової передвищої та вищої освіти у 2022 році оновлені Міністерством освіти і науки України відповідно до ст. 1 розділу I Закону України 2157-IX «Про внесення змін до деяких законів України у сфері освіти», ст.ст. 13, 44 Закону України «Про вищу освіту».

Цього року вступна кампанія регулюється **двома основними нормативно-правовими документами:**

- наказом Міністерства освіти і науки України від 27 квітня 2022 р. № 392 «Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році»;
- наказом Міністерства освіти і науки України від 20 квітня 2022 р. № 364 «Про затвердження Порядку прийому на навчання до закладів фахової передвищої освіти в 2022 році».

На основі цих документів заклади вищої та фахової передвищої освіти до 01 червня 2022 року розробили та затвердили внутрішні Правила прийому, якими будуть керуватись приймальні комісії закладів освіти. Робота приймальних комісій додатково регламентується [Положенням про приймальну комісію вищого навчального закладу, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 15 жовтня 2015 року № 1085](#). Моніторинг вищенаведених документів та прийнятих понад 50-ма закладами освіти Правил прийому вказав на існуючі заходи контролю, які підвищують прозорість та мінімізують корупційні та ризики порушення принципів доброчесності процесів вступної кампанії 2022 року.

ІСНУЮЧІ ЗАХОДИ КОНТРОЛЮ

1. Правила прийому, відомості про ліцензований обсяг та обсяг прийому за державним або регіональним замовленням за кожною конкурсною пропозицією (спеціальністю, освітньо-професійною програмою) оприлюднюються на вебсайті (вебсторінці) закладу освіти.
2. Програми вступних випробувань до закладів освіти обов'язково оприлюднюються на офіційних вебсайтах закладів освіти.
3. Для виконання покладених на приймальну комісію завдань і здійснення нею своїх функцій утворюються підрозділи приймальної комісії (предметні екзаменаційні, комісії для проведення співбесід тощо), до складу яких допускається включати науково-педагогічних чи педагогічних працівників інших закладів освіти.

4. На засіданні приймальної комісії мають право бути присутніми освітній омбудсмен та/або представник Служби освітнього омбудсмена, представники засобів масової інформації (не більше двох осіб від одного засобу масової інформації) (п. 1 розділу XVI Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році).
5. Громадські організації можуть звернутися до МОН із заявою про надання їм права спостерігати за роботою приймальних комісій. Громадські організації, яким надано таке право, можуть направляти на засідання приймальних комісій своїх спостерігачів, які, у свою чергу, можуть ознайомлюватися з документами, що надаються членам приймальної комісії до початку засідання.
6. Оцінювання внутрішніх вступних випробувань проводиться спеціально створеною комісією, тобто приймається колективне рішення.
7. Вступники мають право оскаржити результати внутрішніх вступних випробувань та/або індивідуальної усної співбесіди, подавши заяву про апеляцію до апеляційної комісії закладу освіти.
8. Списки рекомендованих до зарахування вступників мають обов'язково оприлюднюватися на офіційному вебсайті закладу освіти.

Наведені заходи хоч і сприяють підвищенню прозорості процесів вступної кампанії, однак їх недостатньо для мінімізації корупційних ризиків, які можуть виникати в умовах широкої автономії закладу освіти або особистої недоброчесності учасників цьогорічної вступної кампанії (члени приймальних комісій, адміністрація закладів освіти, абітурієнти та/або їх батьки). Такі ризики посилюються в умовах воєнного стану.

Саме тому Національне агентство з питань запобігання корупції додатково розробило:

- **Методичні рекомендації** з виконання завдань уповноваженим підрозділом (уповноваженою особою) з питань запобігання та виявлення корупції під час реалізації вступної кампанії в умовах воєнного стану;
- **Рекомендований порядок** роботи уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції під час вступної кампанії 2022 року.

Ці документи є додатковим інструментом, який заклади освіти можуть використати з метою підвищення доброчесності у процедурах вступної кампанії.

РОЗДІЛ I. ОРГАНІЗАЦІЯ ВСТУПНОЇ КАМПАНІЇ

Корупційний ризик 1.

Неправомірний вплив третіх осіб на адміністрацію закладу освіти

ОПИС РИЗИКУ

Заклади освіти мають велику кількість зовнішніх стейкхолдерів (партнерські організації, органи місцевого самоврядування, представники політичних партій). Зважаючи на те, що керівник закладу освіти є головою приймальної комісії, саме на нього можуть здійснювати неправомірний вплив.

Такий ризик проявляється шляхом зловживання впливом з боку третіх осіб на керівництво закладу освіти під час проведення індивідуальних співбесід, творчих конкурсів, здачі спортивних нормативів або оцінювання мотиваційних листів на користь близьких осіб (друзів, партнерів), а також безпосередньо на представників партнерських організацій, місцевого самоврядування, політичних партій. У таких випадках є ризик неправомірного впливу на адміністрацію закладу освіти (керівник, заступники, декани) з метою їх впливу на рішення приймальної комісії. За таких обставин порушується регламент роботи приймальної комісії, яка організовує та проводить внутрішні вступні випробування, а самі процедури мають «штучний» характер.

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ

1. Дискреція повноважень адміністрації у прийнятті правил прийому закладу освіти.
2. Широка дискреція керівника закладу освіти через розширення його повноважень за рахунок його головування у приймальній комісії.
3. Організаційна і фінансова залежність закладів освіти від партнерів (органи місцевого самоврядування, представники бізнесу, інші види партнерств).
4. Велика кількість бажаючих вступити до закладу освіти без складення мультипредметного тесту, а виключно за результатами внутрішніх вступних випробувань.

Корупційний ризик 2.

Неправомірний вплив адміністрації закладу освіти на роботу приймальної комісії

ОПИС РИЗИКУ

Положенням про приймальну комісію вищого навчального закладу, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 15 жовтня 2015 року № 1085 визначено, що персональний склад приймальної комісії формується керівником закладу освіти, який одночасно є головою приймальної комісії. Заступником голови приймальної комісії призначається заступник керівника або керівник структурного підрозділу закладу освіти, відповідальний секретар приймальної комісії та його заступники призначаються наказом керівника одноосібно без попереднього обговорення та затвердження вченою радою закладу освіти.

Такий порядок формування приймальної комісії може створювати залежність її членів від рішення керівництва та призводити до дискреції і зловживання повноваженнями з боку адміністрації закладу освіти під час проведення індивідуальних співбесід, творчих конкурсів або оцінювання мотиваційних листів з метою сприяння у прийомі на навчання близьких осіб. Вплив на рішення приймальної комісії також може використовуватись для отримання неправомірної вигоди адміністрацією закладу освіти від абітурієнтів або третіх осіб (їх батьків, друзів, знайомих) за обіцянку сприяти позитивному оцінюванню результатів вступних випробувань.

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ

1. Непрозорий порядок формування персонального складу приймальної комісії закладу освіти.
2. Залежність членів приймальної комісії від адміністрації закладу освіти.
3. Велика кількість бажаючих вступити до закладу освіти в умовах воєнного стану.
4. Залежність закладу освіти від кількості здобувачів освіти та відповідно необхідність зарахувати під час вступної кампанії на навчання якомога більшу їх кількість.

Корупційний ризик 3.

Неправомірний вплив на роботу приймальної комісії при переведенні вступників на вакантні місця державного замовлення

ОПИС РИЗИКУ

Державне замовлення на підготовку фахівців за кошти державного бюджету формується Кабінетом Міністрів України. Від імені держави замовниками такого навчання виступають Міністерство освіти і науки України та інші органи (МОЗ, МВС тощо). Державні замовники визначають переліки спеціальностей та спеціалізацій, за якими здійснюються формування та розміщення державного замовлення.

Обсяг прийому вступників за державним замовленням на основі повної загальної середньої освіти визначається загалом для всіх закладів освіти – виконавців замовлення. Заклади освіти, в свою чергу, надають пропозиції щодо кількості місць для прийому вступників на певну спеціальність. Вона може бути відкритою, фіксованою або небюджетною (контрактною).

Відкрита конкурсна пропозиція полягає у наданні бюджетних місць вступникам з найкращими конкурсними балами. При цьому конкурс проводиться одночасно серед усіх вступників в усіх закладах вищої освіти за певною спеціальністю. Розподіл абітурієнтів за відкритими конкурсними пропозиціями називається «адресним розміщенням державного замовлення».

У фіксованих конкурсних пропозиціях кількість бюджетних місць заздалегідь визначена і надається вступникам з найкращими балами, які подали заяву саме на цю конкурсну пропозицію в конкретний заклад освіти.

Надання рекомендацій на зарахування на бюджет відбувається автоматично. Рейтингові списки формує приймальна комісія з Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО) та оприлюднює їх на вебсайті закладу освіти.

Якщо після розподілу місць державного замовлення за фіксованими конкурсними пропозиціями залишаються вакантні місця, заклад освіти може провести процедуру переведення вступників з контрактної форми навчання на бюджетну.

Правом переведення на вакантні місця державного замовлення користуються вступники, які не отримували рекомендацій до зарахування на місця з бюджетною формою навчання.

За всіма спеціальностями першочергове право на переведення мають ті вступники, в кого є передбачені законом пільги. Перелік таких осіб визначено у п. 3 розділу XII Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році. У разі якщо серед зарахованих на контракт немає вступників пільгових категорій або вони офіційно відмовилися від переведення, заклад освіти може перевести на вакантні бюджетні місця інших вступників. Списки для переведення на вакантні місця заклад освіти формує самостійно з урахуванням пільг та місця вступника у рейтинговому списку.

Відсутність системи автоматичного порядку переведення на вакантні місця державного замовлення може призводити до зловживань повноваженнями членами приймальної комісії у таких проявах:

- **невчасне повідомлення** абітурієнта про наявні пільги та необхідність написати заяву на переведення;
- **маніпуляції з результатами** вступних випробувань абітурієнта та відповідно вплив на його місце у рейтинговому списку;
- **вплив на роботу** приймальної комісії з метою сприяння у переведенні близьких осіб працівниками закладу освіти;
- **неправомірний вплив** на роботу приймальної комісії при переведенні вступників на вакантні місця державного замовлення з метою отримання неправомірної вигоди.

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ

1. Персональна недоброчесність членів приймальної комісії та/або адміністрації закладу освіти, які бажають отримати неправомірну вигоду або сприяти у переведенні на бюджет близьких осіб, а також самих абітурієнтів.
2. Відсутність вимоги щодо строків та порядку оприлюднення інформації про наявність пільгових чи вакантних місць.
3. Відсутність автоматичного порядку переведення на вакантні місця державного замовлення.
4. Зменшення кількості бюджетних місць у закладах освіти та зниження платоспроможності абітурієнтів для навчання за кошти фізичних осіб (за контрактом).

НАСЛІДКИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ

СТРАТЕГІЧНІ

- Порушення прав учасників освітнього процесу на справедливих та рівних умовах вступу до закладу освіти.
- Формування недоброчесного освітнього середовища закладу освіти.
- Репутаційні втрати закладу освіти на ринку освітніх послуг.
- Зниження довіри колективу та репутаційні втрати адміністрації закладу освіти.
- Формування недовіри всередині колективу закладу освіти (серед самих працівників один до одного).

КОРУПЦІЙНІ ТА ІНШІ ЮРИДИЧНІ НАСЛІДКИ

- Підкуп працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 ККУ).
- Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 ККУ).
- Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 368-3 ККУ).
- Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 ККУ).
- Зловживання впливом (ст. 369-2 ККУ).
- Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172-7 КУпАП)¹.
- Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ст. 172-8 КУпАП).
- Дисциплінарна відповідальність, в тому числі звільнення особи із займаної посади.
- За вчинення корупційного чи пов'язаного з корупцією правопорушення відомості про таку особу вносяться до Реєстру корупціонерів (ст. 59 Закону України «Про запобігання корупції»).

1. Тут і далі КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення, ККУ – Кримінальний кодекс України.

ЗАХОДИ ВПЛИВУ НА КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ

1. **Розмежування повноважень** керівника закладу освіти з головуванням у приймальній комісії.
2. **Попередня перевірка** уповноваженим з питань запобігання та виявлення корупції закладу освіти (далі – уповноважений) потенційних кандидатів до складу приймальної та апеляційної комісії до остаточного затвердження їх складу.
3. **Залучення** до роботи або до здійснення моніторингу діяльності приймальної комісії уповноваженого.
4. **Надання можливості** уповноваженому попередньо ознайомитися із документами вступників, особливо звернути увагу на категорії вступників, що мають право на першочергове переведення на навчання за державним замовленням, текстами їхніх заяв.
5. **Візування** уповноваженим відповідного наказу керівника закладу освіти про зарахування на навчання та переведення здобувачів освіти, виданого на підставі рішення приймальної комісії.
6. **Оприлюднення** на офіційному вебсайті закладу освіти списків абітурієнтів, які мають право на першочергове зарахування на бюджет. У разі відмови абітурієнта від навчання на бюджетному місці – вказати причини його відмови.
7. **Забезпечення** громадського контролю за роботою приймальної комісії: залучення представників громадських організацій, ЗМІ.
8. **Включення** до складу приймальної комісії представників органів студентського самоврядування.
9. **Моніторинг** відповідальною особою рейтингу вступників у Єдиній державній електронній базі з питань освіти (дали - ЄДЕБО) та його взаємодія з уповноваженим.
10. **Оприлюднення** на офіційному вебсайті закладу освіти списків зарахованих здобувачів вищої освіти, наявність у них пільг для переведення на місце державного замовлення. У разі відмови абітурієнта від навчання на бюджетному місці – вказати причини його відмови.

РОЗДІЛ II. ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНІХ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ

Корупційний ризик 1.

Фальсифікація результатів оцінювання знань та вмінь абітурієнтів під час творчих конкурсів, здачі спортивних нормативів та фахових іспитів

ОПИС РИЗИКУ

Нормативно-правові акти, що регламентують порядок прийому до закладів освіти в 2022 році, передбачають можливість вступу на навчання за результатами внутрішніх вступних випробувань – фахових іспитів, творчих конкурсів, конкурсів фізичних здібностей вступників (спортивні нормативи).

Порядки прийому МОН не містять вимог щодо організації та оцінювання внутрішніх вступних випробувань, що дає змогу закладам освіти визначати їх на власний розсуд у межах своєї автономії. Так, у 2022 році абітурієнти зможуть вступати на навчання для здобуття ступеня магістра за кошти державного бюджету на так звані «некон'юнктурні» спеціальності у формі фахового іспиту.

ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА

До кон'юнктурних спеціальностей належать - спеціальності галузей знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», 06 «Журналістика», 07 «Управління та адміністрування», 28 «Публічне управління та адміністрування», 29 «Міжнародні відносини», 081 «Право».

Як показує практика, часто іспити в закладах освіти проходять як звичайний письмовий іспит без використання автоматизованих систем і «вручну» перевіряються членами приймальної комісії.

Подібно, Цього року зазнали змін і правила вступу за результатами творчих конкурсів. Відповідно до нових умов вступникам не потрібно складати мультипредметний тест. Зараховуються тільки результати творчого конкурсу зі спеціальностей, для яких він проводиться.

Програми фахових іспитів і творчих конкурсів, спортивних нормативів, структура оцінки та порядок оцінювання розробляються і затверджуються головами приймальних комісій та саме від них залежить їх чіткість, зрозумілість та прозорість. Моніторинг внутрішніх правил прийому показав, що більшість закладів освіти визначають ці критерії досить загально.

Зазначені недоліки регулювання порядку та правил прийому можуть призвести до зловживань з боку членів приймальної комісії закладів освіти при оцінюванні фахових іспитів, творчих конкурсів, спортивних нормативів.

Це сприяє виникненню ризику вимагання або отримання неправомірної вигоди членами приймальної комісії та іншими відповідальними за прийом особами за фальсифікацію результатів випробувань, надання абітурієнтам правильних відповідей/можливості списування за гроші, заміну (підкладення) іншої роботи або спотворення (дописування відповідей) результатів фахового іспиту.

Невизначеність та загальний характер критеріїв оцінювання творчих конкурсів дозволяє оцінювати результати на власний розсуд відповідальних осіб. Це сприяє суб'єктивному оцінюванню та неправомірному впливу керівництва/працівників закладу освіти на роботу приймальної комісії під час вступу за внутрішніми вступними випробуваннями.

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ

1. Не визначено чітких критеріїв проведення, змісту та оцінки внутрішніх вступних випробувань (особливо під час проведення творчих конкурсів) для абітурієнтів.
2. Суб'єктивізм при оцінюванні знань та вмінь абітурієнтів членами приймальної комісії під час внутрішніх вступних випробувань.
3. Несвоєчасне оприлюднення програми внутрішніх вступних випробувань на вебсайті закладу освіти, що унеможлиблює належну підготовку абітурієнтів до здачі цих випробувань.
4. Недостатній контроль за абітурієнтами під час проведення внутрішніх вступних випробувань через формальність процедури та/або недобросовісність членів предметних екзаменаційних комісій.
5. Бажання абітурієнтів уникнути складення мультипредметного або магістерського тесту, вступаючи на спеціальності, для яких передбачена можливість вступу за результатами внутрішніх вступних випробувань.

Корупційний ризик 2.

Фальсифікація результатів оцінювання знань та вмінь абітурієнтів за результатами розгляду мотиваційних листів

ОПИС РИЗИКУ

Можливість використання мотиваційних листів під час вступу до закладів освіти запроваджена з 2020 року [Законом України від 18.12.2019 р. № 392-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти»](#).

Проте в попередні роки максимальна вага додаткового балу за лист становила 1% від загального конкурсного балу, тому багато закладів освіти не передбачали такої форми вступного випробування у своїх правилах прийому. У 2022 році ситуація докорінно змінилася, оскільки замість результатів трьох тестів ЗНО будуть лише результати мультипредметного тесту, а отже, – зросте кількість абітурієнтів з однаковим конкурсним балом. Мотиваційний лист під час вступу до закладу вищої освіти на бюджет буде використовуватися лише для рейтингування вступників з однаковим конкурсним балом, а для вступу на контракт він буде основою рейтингування.

ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА

Відповідно до Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році мотиваційний лист – це викладена вступником письмово у довільній формі інформація про його особисту зацікавленість у вступі на певну освітню програму (спеціальність, заклад освіти) та відповідні очікування, досягнення у навчанні та інших видах діяльності, власні сильні та слабкі сторони, до якого у разі необхідності вступником може бути додано (у тому числі в електронній формі) матеріали, що підтверджують викладену в листі інформацію.

При цьому Порядок не визначає вимог до мотиваційних листів, а також критеріїв їх оцінювання, делегуючи ці повноваження закладам освіти.

Аналіз внутрішніх положень про мотиваційні листи, які були розроблені закладами освіти, показав, що заклади освіти встановлюють доволі загальні вимоги та критерії оцінювання мотиваційних листів – рівень мотивації та усвідомлення вибору, відповідність якостей вступника майбутній професії, розкриття амбіцій та планів тощо. Це може призводити до суб'єктивізму в оцінюванні та сприяти корупційним проявам, зокрема:

- **отриманню** неправомірної вигоди членом(ами) комісії за фальсифікацію результатів розгляду мотиваційних листів;
- **неправомірному впливу** керівництва/працівників закладу освіти на роботу приймальної комісії під час розгляду мотиваційних листів;
- **заміні (підкладенню)** іншого мотиваційного листа з метою отримання неправомірної вигоди та/або сприяння у вступі близьких осіб.

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ

1. Бажання закладів освіти у складних умовах збільшити обсяг абітурієнтів, які вступатимуть за контрактною формою навчання, що сприяє лояльному ставленню до оцінювання мотиваційних листів.
2. Недоброчесність абітурієнтів, які бажають спростити вступ до закладу освіти шляхом «підкупу» членів приймальної комісії.
3. Відсутність встановлених нормативними актами прозорих і зрозумілих для абітурієнтів критеріїв оцінювання мотиваційних листів.
4. Дискреція повноважень закладу освіти у встановленні критеріїв оцінювання мотиваційних листів.
5. Відсутність розроблених Міністерством освіти і науки України рекомендацій (стандартів) щодо написання та оцінювання мотиваційних листів.
6. Відсутність можливості в автоматичному режимі відстежити рух та авторство мотиваційного листа.
7. Відсутність усталеної практики написання та оцінювання мотиваційних листів.

Корупційний ризик 3.

Написання мотиваційних листів працівниками, членами комісій закладів освіти замість абітурієнтів

ОПИС РИЗИКУ

Цього року для багатьох спеціальностей мотиваційний лист став одним із основних вступних випробувань для вступу на контрактну форму навчання. Таким чином, мотиваційний лист на сьогодні залишається відносно новим інструментом абітурієнта, а практика написання та оцінювання мотиваційних листів ще не сформувалася. За таких умов зростає попит на послуги написання мотиваційних листів на замовлення.

Це може призвести до появи корупційного ризику, пов'язаного з написанням мотиваційних листів працівниками, членами приймальних комісій закладів освіти замість абітурієнтів. Ризик може проявлятися у:

- **вимаганні та/або отриманні** неправомірної вигоди членом(ами) комісії від абітурієнтів або третіх осіб за надання послуг написання мотиваційних листів замість вступників;
- **неправомірному впливі** співробітників закладу освіти на роботу приймальної комісії під час розгляду мотиваційних листів, які були написані працівниками на замовлення.

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ

1. Недоброчесність та суб'єктивізм членів приймальної комісії.
2. Недоброчесність абітурієнтів, які бажають спростити вступ до закладу освіти шляхом придбання мотиваційного листа, написаного на замовлення.
3. Відсутність усталеної практики написання та оцінювання мотиваційних листів.
4. Відсутність розроблених Міністерством освіти і науки України рекомендацій (стандартів) щодо написання та оцінювання мотиваційних листів.

Корупційний ризик 4.

Неправомірне спонукання абітурієнтів до «придбання послуг» приватних центрів із написання мотиваційних листів

ОПИС РИЗИКУ

Впровадження мотиваційного листа як форми вступного випробування викликало попит на послуги з надання консультацій щодо його підготовки. На одному з найбільш популярних сервісів приватних оголошень «OLX» за запитом «мотиваційний лист» можна знайти понад 30 пропозицій з різними видами допомоги у їх написанні. Звернення абітурієнтів до приватних осіб або центрів з написання мотиваційних листів не є корупційним правопорушенням, а свідчить про недоброчесність вступника. Проте залучення до роботи в таких центрах викладачів закладів освіти або їх близьких осіб, окрім того, що є неетичним, може призвести й до зловживання впливом чи інформаційного шахрайства та спонукання до вибору конкретного центру із допомоги у написанні мотиваційного листа з метою отримання неправомірної вигоди.

Співпраця закладів освіти і приватних освітніх центрів може мати і більш системний характер. У такому випадку вартість написання мотиваційного листа відповідним центром може штучно завищуватися при наданні абітурієнту обіцянки сприяння у позитивному оцінюванні замовлених листів під час вступу до закладу освіти.

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ

1. Недоброчесність працівників закладу освіти.
2. Недоброчесність абітурієнтів, які бажають спростити вступ до закладу освіти шляхом придбання мотиваційного листа, написаного на замовлення.
3. Відсутність встановлених нормативними актами прозорих та зрозумілих для учасників критеріїв оцінювання мотиваційних листів.
4. Дискреція повноважень закладу освіти у встановленні критеріїв оцінювання мотиваційних листів.
5. Бажання закладів освіти здійснити набір здобувачів у складних умовах та збільшити обсяг абітурієнтів, які вступатимуть за контрактною формою навчання, що сприятиме лояльному ставленню до оцінювання мотиваційних листів.

Корупційний ризик 5.

Порушення принципів академічної доброчесності та використання абітурієнтами чужих мотиваційних листів (плагіат, компіляція)

ОПИС РИЗИКУ

Відповідно до Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році заклади освіти до 01 червня повинні були розмістити на офіційних вебсайтах вимоги до мотиваційних листів та критерії їх оцінювання.

З університетів, які займають перші 25 позицій у [рейтингу закладів вищої освіти «ТОП-200 Україна 2021»](#), 20 вчасно розмістили необхідну інформацію. Аналіз внутрішнього регулювання оцінювання мотиваційних листів показав, що в жодному з цих 20 університетів не передбачено вимоги щодо дотримання принципів доброчесності вступником та процедури перевірки мотиваційних листів на плагіат. У документах лише 5 університетів міститься положення, що «мотиваційний лист представляє собою документ, написаний особисто» або що мотиваційний лист має бути «результатом особистої творчої праці абітурієнта».

Відсутність вимог щодо дотримання принципів академічної доброчесності вступниками при написанні та поданні мотиваційних листів може призводити до зростання корупційних ризиків у вигляді пропозиції неправомірної вигоди представнику закладу освіти за надання зразка/шаблону та/або готового мотиваційного листа іншого абітурієнта.

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ

1. Недоброчесність працівників закладу освіти.
2. Недоброчесність абітурієнтів, які бажають спростити вступ до закладу освіти шляхом списування чужого мотиваційного листа.
3. Відсутність обов'язкової вимоги щодо перевірки всіма закладами освіти мотиваційних листів на плагіат.
4. Відсутність у закладах освіти бази даних/репозитарію мотиваційних листів для проведення порівняння та виявлення плагіату.

Корупційний ризик 6.

Штучність процесу проведення вступної співбесіди у закладах фахової передвищої освіти з метою збільшення контингенту здобувачів освіти

ОПИС РИЗИКУ

Навчання у технікумах і коледжах (заклади фахової передвищої освіти) залишається досить популярним серед здобувачів освіти. За даними моніторингу вступної кампанії Міністерства освіти і науки України у 2021 році прийом на навчання для здобуття фахової передвищої освіти здійснювало 828 закладів освіти.

Однією з причин популярності фахової передвищої освіти є можливість продовження навчання в університетах за програмами зі скороченим терміном навчання (вступ на 3-й курс). У 2022 році для вступу до закладів фахової передвищої освіти на основі базової (9 класів) або повної/профільної загальної (11 класів) середньої освіти необхідно пройти вступні випробування у формі творчих конкурсів або індивідуальної усної співбесіди (для навчання за кошти місцевого/державного бюджету), розгляду мотиваційних листів (для навчання за контрактом).

Порядок прийому на навчання до закладів фахової передвищої освіти в 2022 році встановлює, що програми індивідуальних усних співбесід затверджують голови приймальних комісій закладів освіти. Індивідуальні усні співбесіди для вступників на основі повної загальної/профільної середньої освіти проводяться за програмами зовнішнього незалежного оцінювання на основі повної загальної середньої освіти.

За умови вступу до технікумів та коледжів тільки на основі індивідуальної усної співбесіди та наявності можливості продовження навчання у закладах вищої освіти за спрощеними процедурами — попит на такі програми навчання значно зростає. Ці обставини, а також відсутність чітких критеріїв оцінювання результатів усної індивідуальної співбесіди можуть призводити до зловживань з боку адміністрації/співробітників закладу освіти.

Можливі прояви таких зловживань: домовленості узгодити запитання й відповіді для конкретного абітурієнта; неправомірний вплив керівництва/співробітників закладу освіти на членів приймальної комісії під час оцінювання результатів співбесіди, нівелюючи об'єктивну оцінку спроможності навчання абітурієнта у закладі освіти.

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ

1. Відсутність встановлених нормативними актами прозорих та зрозумілих для учасників критеріїв оцінювання індивідуальної усної співбесіди.
2. Дискреція повноважень закладу освіти у встановленні критеріїв оцінювання індивідуальної усної співбесіди.
3. Велика кількість бажаючих вступити до закладів освіти без складення мультипредметного тесту.
4. Можливість продовження навчання в університетах за програмами зі скороченим терміном навчання після закінчення закладів фахової передвищої освіти.
5. Бажання абітурієнтів-чоловіків уникнути призову на військову службу, що є мотивацією до вступу у заклади освіти з найбільш лояльними правилами прийому.

Корупційний ризик 7.

Фальсифікація результатів закінчення підготовчих курсів закладу вищої освіти з метою отримання неправомірної вигоди

ОПИС РИЗИКУ

У додатку до Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році міститься перелік спеціальностей, яким надається особлива підтримка. Правила зарахування на зазначені спеціальності мають певні відмінності та особливості. Так, для зарахування на ці спеціальності вступникам до конкурсного балу може додаватися бал за успішне закінчення в рік вступу підготовчих курсів закладу освіти.

Організація роботи підготовчих відділень (курсів) визначається внутрішніми положеннями закладів освіти. За загальним правилом, метою навчання на підготовчих курсах є узагальнення і систематизація знань для підготовки до ЗНО та збільшення шансів абітурієнтів вступити у заклад освіти. Форми атестації слухачів курсів заклад освіти визначає самостійно. При успішному завершенні навчання слухач отримує документ (довідку, сертифікат тощо), в якому міститься інформація про кількість рейтингових балів.

При вступі на спеціальності, яким надається особлива підтримка, абітурієнту до конкурсного балу може бути додано від 0 до 10 балів за успішне закінчення у рік вступу підготовчих курсів закладу вищої освіти.

Відсутність чітких критеріїв оцінювання знань слухачів при завершенні ними підготовчих курсів закладів освіти може призводити до зловживань з боку адміністрації/співробітників закладу вищої освіти при видачі документа, який підтверджує успішне закінчення курсів, та визначенні рейтингового балу.

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ

1. Недобросовісність працівників закладу освіти.
2. Відсутність вимог щодо програми та якості викладання на підготовчих курсах.
3. Дискреція повноважень адміністрації у визначенні форм оцінювання знань слухачів підготовчих курсів.
4. Зменшення кількості бюджетних місць, що сприяє провокаціям з боку абітурієнтів, їх батьків, та здійснення неправомірного впливу на членів приймальної комісії.

НАСЛІДКИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ

СТРАТЕГІЧНІ

- Порушення прав учасників освітнього процесу на справедливих та рівних умовах вступу до закладу освіти.
- Репутаційні втрати закладу вищої освіти на ринку освітніх послуг.
- Зниження персональної репутації членів приймальної комісії як працівників закладу освіти та серед освітньої спільноти.
- Викривлення результатів вступних випробувань: або прийняття до ЗВО недобросовісних студентів, або вбудовування додаткової ланки «хабаря» під час вступної кампанії, яка проводиться за перерахованими вище процедурами, відповідно — корумпування освітнього середовища.
- Корупційний тиск на абітурієнтів/студентів та їх батьків.

- Низький рівень підготовки вступників та формування у майбутніх студентів і їх батьків сприйняття корумпованості закладу освіти і можливості вирішувати будь-які питання, пов'язані з освітнім процесом, через неправомірний вплив чи неправомірну вигоду.
- Зниження якості вищої освіти через низький рівень підготовки вступників.
- Знецінення такої форми оцінювання, як «мотиваційний лист», що вже зарекомендував себе за кордоном як ефективна форма професійної орієнтації вступника.
- Формування нової корупційної схеми при вступі із залученням посередників (центрів написання мотиваційних листів) між закладом освіти та абітурієнтами.

КОРУПЦІЙНІ ТА ІНШІ ЮРИДИЧНІ НАСЛІДКИ

- Шахрайство (ст. 190 ККУ).
- Підкуп працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 ККУ).
- Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 ККУ).
- Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 368-3 ККУ).
- Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 ККУ).
- Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ст. 172-8 КУпАП).
- Дисциплінарна відповідальність, у тому числі звільнення особи із займаної посади.
- За вчинення корупційного чи пов'язаного з корупцією правопорушення відомості про таку особу вносяться до Реєстру корупціонерів (ст. 59 Закону України «Про запобігання корупції»).

ЗАХОДИ ВПЛИВУ НА КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ

Прозорість проведення вступних випробувань:

- 1. Розробка** прозорих і зрозумілих критеріїв оцінювання внутрішніх вступних випробувань, індивідуальної усної співбесіди, мотиваційних листів у закладі освіти, їх завчасне оприлюднення на офіційному вебсайті закладу освіти з метою попередньої підготовки до їх складання.
- 2. Забезпечення** громадського контролю за роботою приймальної комісії: залучення представників громадських організацій, ЗМІ.
- 3. Забезпечення** зовнішнього контролю за проведенням та оцінюванням результатів вступних випробувань представниками офісу освітнього омбудсмена, Міністерства освіти і науки України.
- 4. Включення** до складу приймальної комісії представників органів студентського самоврядування.
- 5. Візування** уповноваженим порядку проведення, вимог та критеріїв оцінювання вступних випробувань, мотиваційних листів, індивідуальної усної співбесіди.
- 6. Візування** уповноваженим відповідних наказів керівника закладу освіти, прийнятих на підставі рішення приймальної комісії.
- 7. Проведення** інструктажу з доброчесності з членами комісії для проведення внутрішніх вступних випробувань (предметно-екзаменаційні комісії).
- 8. Вжиття** уповноваженим заходів реагування на виявлені порушення з метою їх усунення, а також встановлення причин та умов, що їм сприяли.

Творчі конкурси, внутрішні екзамени:

- 1. Перевірка** письмових робіт (творчих конкурсів) на плагіат.
- 2. Оприлюднення** на офіційному вебсайті закладу освіти творчих робіт вступників.
- 3. Залучення** до роботи комісій з оцінки творчих конкурсів зовнішніх експертів (стейкхолдерів освітніх програм)

Спортивні нормативи:

1. **Забезпечення** фото- та/або відеофіксації процедури здачі спортивних нормативів абітурієнтами.
2. **Завчасне оприлюднення** списків учасників та результатів здачі спортивних нормативів на вебсайті закладу освіти.
3. **Моніторинг** проведення іспиту уповноваженою особою, аналіз результатів проходження іспиту та оцінок кандидата за напрямом фізичної підготовки закладу середньої освіти.
4. **Запровадити** рандомний порядок розподілу членів комісії серед груп абітурієнтів, які здають спортивні нормативи

Мотиваційний лист:

1. **Забезпечення** анонімності подання (шифрування) мотиваційних листів, письмових робіт внутрішніх вступних випробувань з метою неможливості підміни роботи та/або мотиваційного листа чи результатів оцінки конкретної особи під час оцінювання.
2. **Впровадження** дворівневого механізму перевірки та внесення результатів оцінювання в ЄДЕБО з метою попередження підміни результатів оцінювання або мотиваційних листів працівниками, які робили написання на замовлення.
3. **Моніторинг** інформації з відкритих джерел про організації, які пропонують послуги з написання мотиваційних листів. Перевірка інформації щодо таких організацій, їх засновників та їх зв'язків із закладом освіти, працівниками.
4. **Залучення** до проведення вступних випробувань та/або оцінювання або до здійснення моніторингу діяльності приймальної комісії уповноваженого з питань запобігання та виявлення корупції закладу освіти:
 - моніторинг (вибіркова перевірка) уповноваженим письмових робіт, мотиваційних листів абітурієнтів з метою аналізу об'єктивності оцінювання відповідно до критеріїв закладу освіти;
 - моніторинг (вибіркова перевірка) уповноваженим матеріалів засідань комісії із проведення творчих конкурсів/фахових іспитів;
 - залучення уповноваженого до засідань комісії під час проведення творчих конкурсів/фахових іспитів як спостерігача.

Усна співбесіда:

1. **Розробка та затвердження** процедури проведення усної співбесіди, переліку запитань, які мають бути встановлені під час усної співбесіди, критеріїв оцінювання відповідей абітурієнта.
2. **Оприлюднення** розширеного переліку запитань, які можуть задавати на співбесіді.
3. **Рандомний вибір** запитань при проведенні співбесіди.
4. **«Знеособлення абітурієнта»** - абітурієнта ідентифікує відповідальна особа (не член комісії, яка проводить співбесіду) та надає йому шифр. Відповідно комісія знає лише шифр абітурієнта під час оцінювання співбесіди
5. **Відеофіксація** проведення індивідуальних усних співбесід.
6. **Забезпечення** громадського контролю під час проведення співбесіди.
7. **Забезпечення** можливості присутності уповноваженого під час проведення співбесіди.
8. **Можливість** перегляду уповноваженим протоколів та інших матеріалів проведення співбесіди.

Підготовчі курси закладу освіти:

1. **Створення** процедур забезпечення та контролю за якістю навчання та оцінювання результатів навчання слухачів підготовчих курсів.
2. **Визначення** критеріїв та максимального можливого додаткового балу (залежно від оцінок за проходження поточного контролю).
3. **Введення** електронної системи реєстрації та проходження підготовчих курсів із забезпеченням здійснення поточного контролю і відвідування курсів. Убезпечення системи від внесення змін після завершення проходження курсів.
4. **Надання** сертифіката із реквізитами та ідентифікаційними даними для підтвердження проходження підготовчих курсів конкретним абітурієнтом.
5. **Оприлюднення** списку осіб та номерів виданих їм сертифікатів за проходження підготовчих курсів на сайті закладу освіти.

III. ВСТУП ДО ЗАКЛАДІВ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА

Відповідно до Закону України від 17 грудня 2021 року № 1986 ІХ «Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки»:

закладом зі специфічними умовами навчання є заклад вищої освіти державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах середнього та вищого складу Національної поліції України, начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань;

вищим військовим навчальним закладом є заклад вищої освіти державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського і старшинського) складу з метою задоволення потреб Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, інших розвідувальних органів України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону.

Корупційний ризик 1.

Зловживання під час визначення обсягів державного замовлення ЗВО зі специфічними умовами навчання, вищих військових навчальних закладів

ОПИС РИЗИКУ

Порядок прийому на навчання у заклади вищої освіти 2022 не поширюється (не є обов'язковим для) на вищі військові навчальні заклади, заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти.

Відповідно до ч. 4 ст. 12 [Закону України «Про вищу освіту»](#) державні органи, до сфери управління яких належать вищі військові навчальні заклади, заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, мають право **своїми нормативно-правовими актами** встановлювати **особливі вимоги** щодо визначення нормативів чисельності курсантів, слухачів, ад'юнктів (аспірантів), які навчаються у вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, на одну посаду науково-педагогічного працівника. Нормативно-правові акти затверджуються за погодженням із центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Відповідно до ч. 2 розділу IV [наказу МВС від 15.04.2016 № 315 «Про затвердження Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для МВС і Національної поліції України, та вищого військового навчального закладу Національної гвардії України»](#), Міністерство внутрішніх справ України в установленому порядку доводить до ЗВО обсяги наборів у розрізі спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти за державним замовленням у році вступу. Обсяги прийому за державним замовленням до ЗВО формуються та розміщуються відповідно до вимог чинного законодавства.

Відповідно до ч. 4 розділу I [наказу ЦУ СБУ від 22.11.2019 № 1800¹⁷ «Про затвердження Інструкції про порядок відбору, вивчення та прийому кандидатів на навчання до вищих військових навчальних закладів СБУ \(військових навчальних підрозділів Служби безпеки України закладів вищої освіти\), які здійснюють підготовку фахівців для потреб СБУ за державним замовленням»](#) рішення щодо проведення набору громадян України на навчання з одночасним визначенням обсягів прийому кандидатів за спеціальностями (спеціалізаціями),

освітніми рівнями, а також частини обсягів прийому для зарахування кандидатів, яким відповідно до законодавства встановлено спеціальні умови для участі в конкурсному відборі, щороку приймає Голова СБУ або особа, яка виконує його обов'язки, на підставі пропозицій Управління роботи з особовим складом СБУ (далі - УРОС), визначених з урахуванням потреб комплектування СБУ та спроможності ЗВО забезпечити підготовку фахівців.

Рішення щодо проведення набору з одночасним визначенням обсягів прийому кандидатів за спеціальностями (спеціалізаціями), освітніми рівнями, а також частини обсягів прийому для зарахування кандидатів, яким відповідно до законодавства встановлено спеціальні умови для участі в конкурсному відборі, щороку приймає керівник державного органу з урахуванням потреб комплектування державного органу та спроможності закладу освіти забезпечити підготовку фахівців.

Кількість кандидатів, які відбираються державними органами, не обмежується. Вона може як штучно зменшуватись з метою проходження на навчання вибраних державним органом абітурієнтів. Або ж навпаки штучно необґрунтовано збільшуватись з метою зростання кількості кандидатів на отримання направлення. Це сприяє збільшенню обсягу отримання неправомірної вигоди, оскільки без направлення абітурієнта не допустять до участі у конкурсі на державне замовлення.

Таким чином, процедури визначення обсягу державного замовлення, відбору та підготовки фахівців, які мають виконувати важливі для держави функції, встановлюються державними органами.

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ

1. Недоброчесність працівників органу влади та/або закладу освіти під час визначення обсягу державного замовлення.
2. Дискреція відомчих органів щодо врегулювання питань та умов вступу у підпорядковані їм ЗВО.
3. Можливість необґрунтованого збільшення або зменшення обсягу державного замовлення.
4. Відсутність електронної системи розподілу місць державного замовлення серед закладів освіти зі специфічними умовами навчання.

Корупційний ризик 2.

Зловживання під час надання направлення на здобуття освіти за державним замовленням до ЗВО зі специфічними умовами навчання вищих військових навчальних закладів

ОПИС РИЗИКУ

Прийом на навчання за державним замовленням до вищих військових навчальних закладів, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти здійснюється відповідно до Правил прийому, затверджених керівниками цих закладів за погодженням з державними органами, до сфери управління яких вони належать, без дотримання інших вимог Порядку прийому. Таким чином, відповідні державні органи мають значний вплив на вирішення процедур та порядку вступу до закладів освіти із специфічними умовами навчання. Проте профільні міністерства не мають кваліфікації із організації освітніх процесів як в МОН.

Особливості підготовки кадрів до органів, які будуть працювати в державних органах військового спрямування, встановлює додаткові вимоги до вступу. Загальною процедурі вступу передують попередній відбір для надання абітурієнту направлення на навчання до закладу освіти із специфічними умовами навчання. Так, конкурс в закладі на навчання за державним замовленням відбувається виключно серед абітурієнтів, які отримали відповідне направлення. Визначення кількості направлень погоджується з керівниками державних органів, до сфери управління яких належать заклади освіти. Обов'язок отримувати направлення на навчання за державним замовленням зумовлює дискрецію державних органів із впливу на процедури вступу до закладів освіти із специфічними умовами навчання та визначення абітурієнтів, які матимуть можливість подати документи для участі у конкурсному відборі за державним замовленням.

Зокрема, організація відбору кандидатів для надання направлення відбувається відповідальною особою спільно зі службою персоналу **державного органу**. Службові особи ЗВО не здійснюють заходів з відбору та вивчення кандидатів, але можуть залучатись для допомоги у зборі документів та формуванні особових справ. Підставою для участі у відборі є **заява** кандидата. Відбір проводиться безпосередньо в державному органі до початку вступної кампанії. Вивчення заяв кандидатів проводиться за планом, складеним відповідальною особою державного органу.

На початковому етапі вивчення із кандидатами проводять бесіду щодо свідомого обрання спеціальності (спеціалізації), роз'яснюють особливості, пов'язані із проходженням подальшої служби, наслідки повідомлення особою неповної та неправдивої інформації про себе та свої родинні зв'язки, вимоги до рівня фізичної підготовленості (за необхідності), а також повідомляють про зміст

та порядок проведення заходів з їх вивчення. Одночасно співробітники підрозділів кадрового забезпечення видають кандидату бланки анкети та автобіографії для формування особової справи.

Після отримання всіх офіційних документів відповідальні особи проводять бесіди/роз'яснювальну роботу з кандидатом та його батьками, під час яких з'ясовують моральні та особистісні якості кандидата, ставлення кандидата та його батьків до навчання у ЗВО та подальшої роботи в державному органі, а також інформують про необхідність ознайомлення з правилами прийому до ЗВО.

Таким чином, через зловживання процедурою надання направлення працівники та/або керівники державного органу можуть здійснювати неправомірний вплив на визначення бюджетних місць та якістю підготовки абітурієнтів, які навчатимуться у таких ЗВО та після навчання будуть направлені працювати у відповідні органи влади.

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ

1. Недобросовісність абітурієнтів, які бажають безперешкодно, з порушенням формальної процедури та прозорого відбору отримати направлення для участі у конкурсному відборі на державне замовлення для вступу до закладу освіти.
2. Неможливість доступу до участі у конкурсі на державне замовлення без отримання направлення для вступу у вищі військові навчальні заклади, заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, військові інститути, вищі медичні і педагогічні навчальні заклади.
3. Невизначеність єдиних критеріїв та процедури надання направлення та, оцінювання кандидати на його отримання.

НАСЛІДКИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ

СТРАТЕГІЧНІ

- Порушення прав учасників освітнього процесу на справедливих та рівних умовах вступу до закладу освіти.
- Репутаційні втрати закладу вищої освіти на ринку освітніх послуг.
- Репутаційні втрати державного органу, зменшення довіри до державної системи.
- Нівелювання конкурсної процедури вступу на державне замовлення до закладу освіти через попередній відбір державним органом кандидатів, які будуть допущені до подачі документів.
- Формування у майбутніх працівників позитивного сприйняття корупції у стратегічно важливих сферах державного апарату (військові, педагоги, медики).
- Відсутність мотивації у студентів до самостійного навчання та популяризація корупційних інструментів під час проходження навчання.
- Зниження ступеня якості підготовки майбутніх фахівців через отримання направлення на навчання абітурієнтами не за рівнем знань, а через корупційну складову.

КОРУПЦІЙНІ ТА ІНШІ ЮРИДИЧНІ НАСЛІДКИ

- Шахрайство (ст. 190 ККУ).
- Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою державного органу (ст. 368 ККУ).
- Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 368-3 ККУ).
- Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 ККУ).
- Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ст. 172-8 КУпАП).

ЗАХОДИ ВПЛИВУ НА КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ

1. **Визначення** єдиних критеріїв відбору та вимог до кандидатів, які можуть отримати направлення.
2. **Визначення** розумної та співмірної кількості квот на отримання направлення для збереження конкурсного критерію під час вступу на державне замовлення у таких закладах освіти.
3. **Створення** комісії для здійснення відбору абітурієнтів для отримання направлення на навчання, до якої обов'язково має бути залучено уповноваженого з питань запобігання та виявлення корупції державного органу.
4. **Забезпечення** прозорості та відкритості процедур збору документів, критеріїв оцінки кандидатів, проведення співбесід, отримання направлення.
5. **Вжиття** уповноваженим заходів реагування на виявлені порушення з метою їх усунення, а також встановлення причин та умов, що їм сприяли.

